

5. Кравченко В. В. Конституційне право України : навч. посіб. / В. В. Кравченко. — 2-е вид., доп. — К. : Атіка, 2002. — 480 с.
6. Мертон Р. Социальное действие, вписываемое в социальное пространство / Р. Мертон ; под ред. В. И. Добренкова. — М. : Международный университет бизнеса и управления, 1996. — 556 с. — (Американская социологическая мысль).
7. Словник-довідник політологічних термінів / [Бучин М. А., Волинець О. О., Волощук С. М. та ін.] ; за ред. М. Гетьманчука, П. Ткачука. — Львів : Військовий інститут Національного університету «Львівська політехніка», 2006. — 228 с.
8. Степанова В. Политический абсентеизм современной российской молодежи / В. Степанова. — Режим доступу: <http://www.dpspr.narod.ru/simple4.html>.
9. Downs A. An Economic Theory of Democracy / A. Downs. — N.Y. : Harper and brother, 1957. — 270 p.
10. Fiorina M. Retrospective Voting in American National Elections / M. Fiorina. — New Haven, 1981.

The paper investigates absenteeism as a kind of electoral behavior of citizens. The author examines various models of electoral behavior and output factors that determine the level of absenteeism during election campaigns. The typology of absenteeism is also carried out and his influence is certain on democratization of society.

Key words: absenteeism, democracy, elections, electoral behavior, models of electoral behavior, factors absenteeism, democratic principles of elections.

Отримано 17.04.11

УДК 340.15:342.725(477)

Л. Л. Ковач

СВІТОВИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД МОВНОГО ДИСКУРСУ

У статті здійснено наукове узагальнення мовної проблематики в працях зарубіжних і українських вчених. Розкрито роль мови в житті суспільства, утвердженні політичної стабільності та єдності держави.

Ключові слова: мова, дискурс, мовна політика, контент-аналіз, нація, комунікація.

Важливою особливістю глобалізаційного періоду стала інтенсифікація інформаційних процесів. Ті сфери життя людини, де мова не посідала раніше ключового місця і лише супроводжувала певну діяльність (наприклад, пов'язану з накопиченням матеріальних ресурсів або з розв'язанням конфліктів за допомогою зброї, заступили місце комунікативній діяльності. Це мало наслідком породження і культивування різних дискурсивних практик, які виформовували

відповідні дискурси в їх сучасному вигляді (дослівно з латини *discursus* — це розмова, бесіда): політичний (виступи державних та політичних діячів, програми партій, стенограми засідання вищих державних органів, мемуари громадських та політичних діячів), юридичний (кодекси законів і коментарі до них, договори, мовленеві жанри адвокатської практики, судочинство), мас-медійний (публікації в мас-медійних виданнях, теле- і радіопередачі, інтерв'ю), рекламний (тексти відео — і радіо реклама, щитова реклама як атрибут міського середовища), комп'ютерний дискурс (блоги). Історики розглядають дискурс як неупереджений аналіз дійсності на основі співставлення різних джерельних свідчень та поглядів на ту чи іншу історичну подію або факт, а лінгвісти як дослідження текстів.

Подібних дискурсивних сфер стає все більше, а форми функціонування мови в них ускладнюються, часто за рахунок дискурсивних запозичень. Це пов'язано з самою природою мови. Як засіб комунікації вона виступає важливим чинником самоідентифікації суспільства, соціалізації й самоідентифікації індивідів, інструментом накопичення і продукування знань. «У тих же досить частих випадках, коли політика стимулює символічну функцію мови, — зазначає Л. Нагорна, — остання стає потужною зброєю у руках етнічних груп, які ведуть боротьбу за незалежність чи за піднесення власного політичного статусу [1, с. 5]. «Саме під гаслом захисту мови, — пише О. Майборода, — найлегше здійснювати політичну мобілізацію населення, переконавши, звісно, його у політичній, а не лише у комунікативній та культурній значущості його мови» [2, с. 6].

Мова може виступати і як репресивний засіб: політика русифікації в Російській імперії та СРСР, яка перетворила мову спочатку у виразний індикатор лояльності до влади, а пізніше — у лакмусовий папірець для виявлення політичних орієнтацій і симпатій населення. Сумнозвісні формули міністра внутрішніх справ П. Валуєва, що «ніякої особливої малоросійської мови не було, немає і бути не може», а малоросійський рух, мовляв, «збігається з політичними намірами поляків і ледве чи не зобов'язаний їм своїм походженням», поклали початок спробам розглядати будь-які вияви національної самосвідомості в Україні як результат «польської інтриги» [3, с. 70].

Джерелом викриття мовної політики імперій асиміляції українців служать матеріали переписів населення та аналіз демографічних процесів упродовж останніх ста років. За далеко необ'єктивним переписом 1897 р., у Російській ім-

перію проживало понад 24 млн. українців та 55 млн. росіян. Якщо додати більше 6 млн. українців Австро-Угорщини, то співвідношення українців і росіян сто років тому було 1 до 1,8. У 1989 році — передостанньому році радянської імперії це співвідношення стало 1 до 3,6 (38 млн. українців і 140 млн. росіян). Зміни в етнічному складі населення України, констатує Я. Калакура, не результат природного приросту росіян, а наслідок тривалої і цілеспрямованої політики метрополії, сталінсько-брежнєвського режиму, який послідовно втілював горезвісну ідею «злиття націй» і забезпечував тотальне обрусіння партійного і державного апарату, українського населення загалом [4].

Мова може виступати і як засіб маніпулювання людською свідомістю. Цей аспект функціонування мови найбільше пов'язується з технологіями піару в сучасній масмедійній комунікації. Його вивченню присвячено роботи Д. Болінджера [5], О. Клемперера [6], Г. Почепцова [7] О. Міхальнової [8]. Основна увага дослідників тут зосереджена на вивченні особливостей застосування суб'єктами політики мовних засобів у зв'язку зі своїми мотивами, цілями, політичною позицією та світоглядом. У переважній більшості робіт аналізується специфіка мовного впливу в політичній рекламі, засобах масової інформації, публічному мовленні. Особлива увага приділяється аналізу різноманітних прийомів, методів, технік мовного маніпулювання, застосування яких дає можливість здійснювати вплив на свідомість громадськості, контролювати та спрямовувати її.

Помітний вплив у сучасній пізнавальній ситуації мають праці представників зарубіжної структуралістської та постструктуралістської традицій — Р. Барта, Ж. Бодрійяра, М. Фуко, П. Бурд'є, Р. Блакара, які описують мову як своєрідну владну інстанцію ідеї.

Одним з найефективніших видів влади, на думку П'єра Бурд'є (1930–2001), є «влада номінації». Держава виробляє і нав'язує вигідні їй категорії мислення. Все, що представлене в мові, є результатом розстановки політичних сил, який визначається в ході «символічних битв за виробництво і нав'язування легітимного бачення соціального світу».

Цікавими є підходи автора і у визначенні наукового та політичного полів. У політичному полі панує логіка «друг — ворог», і це поле, вважає П. Бурд'є, значно менш автономне, ніж наукове, яке наслідує логіку «істинного/неістинного». Символічний продукт, що виробляється у політичному полі (програми, аналітичні матеріали, концепції, коментарі, тощо) є водночас інструментами сприйняття, висловлювання та мобілізації.

Цінність політичного продукту залежить від символічного капіталу політичного агента та його партії (пости, посади) і відбиває ступінь відповідності політичних символів інтересам стратифікованих соціальних споживачів. У політичному полі висловлювання є виконавчими, а не описовими твердженнями. «Мати слушні аргументи» тут не означає мати перевагу, а владне насильство може бути і символічним.

Зміст усіх цих розмірковувань у П. Бурд'є виразно підпорядкований ідеї — науковця мають цікавити не твердження, що побутують у політичному полі, а соціальна та владна позиція виробника цих тверджень. Таким чином, увага спрямовується не на автономність «універсусуму дискурсу» та його логіки «істинне проти неістинного», а на поле влади з його логікою «друг проти ворога».

Міркування П. Бурд'є проливають світло і ще на один бік взаємодії політики й науки — політична мова має тенденцію до маскуванню «під наукову». Наукоподібність потрібна політичній мові як для прояснення і популяризації владних та інших політичних намірів, так і не меншою мірою — для їх приховування і маніпуляції суспільною свідомістю [9, с. 52-53].

Важливий внесок у розуміння проблем мови зроблено теорією контент-аналізу — теорія тексту (Т. А. Ван Дейк, Гарольд Лассвелл). Якщо в попередній теорії мова розуміється не тільки як безпосередня матеріальна реалізація порядку дискурсу, система, що підкорює собі множинність і безліч висловлювань, але і як мова, наприклад, соціальних та тілесних практик, то в контент-аналізі об'єктом дослідження постає сама сутність мови. Тексти за такого підходу зазнають комплексного аналізу: досліджується їх тематична структура, схематична організація, стилістичні і риторичні параметри, що дозволяє глибше з'ясувати їх суб'єктивно-об'єктивну природу та скласти достатньо точне уявлення про учасників комунікації. Зокрема, за допомогою контент-аналізу Г. Лассвелу вдалося продемонструвати зв'язок між стилем політичної мови і політичним режимом. Дискурс демократичних політиків, переконує дослідник, дуже близький до дискурсу виборців, до яких вони звертаються, в той час як недемократичні еліти демонструють зверхність та дистанціювання від рядових членів суспільства, що неодмінно проявляється в стилістичних особливостях політичної мови влади. Мовні інновації передують суспільним перетворенням, тому стилістичні зміни політичної мови виступають як правило індикатором або демократизації суспільства, або кризи демократії [10, с. 264-279].

Теми, пов'язані з мовним виміром політики, стають помітною складовою праць, присвячених політичній комунікації і належать таким відомим вченим, як Ю. Хабермас, Н. Луман, У. Еко, Р. Шварценберг. Політична і, в цілому — соціальна комунікація, розуміється ними не у вузькому функціональному ключі сигналів, що несуть інформацію, а такою, що являє собою рух змістів. При цьому основним засобом їх створення виступає саме мова.

Окрему групу робіт складають праці, в яких аналізується співвідношення мовної багатоманітності та демократії (Р. Арон, Р. Даль, А. Лейпхарт, А. Салмін, Дж. Сарторі, А. Пшеворські, Ф. Шміттер).

Питання взаємозв'язку мови і нації, політичні механізми мовного регулювання, функціонування мови в країнах з поліетнічним складом населення, активно досліджуються в межах етнологічних, етносоціологічних розробок, концепцій націоналізму та етнополітики. Ці дослідження мають глибоку історичну традицію.

Коли наприкінці XVIII ст. наполеонівська Франція захопила більшу частину Європи, у тому числі і землі Німеччини, перед німцями постала проблема позначення «природних кордонів» і власної національної самобутності. Найбільш переконливу відповідь дав І. Фіхте, ствердивши у своїх «Промовах до німецької нації» (1808 р.), що визначальною особливістю нації є її мова. Первинними і по-справжньому природними кордонами держав, писав вчений, без сумніву є їх внутрішні кордони. Люди, що розмовляють однією мовою, пов'язані між собою численними зв'язками самої природи ще задовго до виникнення будь-якого людського мистецтва; вони розуміють один одного і здатні й надалі розвивати своє взаєморозуміння. За цим внутрішнім кордоном (мовою), який проводить духовна природа самої людини, в результаті і відбувається позначення зовнішніх кордонів за місцем проживання; люди утворюють народ не тому, що вони живуть між різними горами і ріками, навпаки, — тому, що живуть разом. З огляду на це, вважав учений, німецька нація — є достатньо згуртованою спільною мовою і спільним характером мислення, відділеною від інших народів Європи, подібно стіні, яка розділяє неспоріднені народи.

У другій половині XIX ст. у Франції відбулися події, які призвели її до становища, подібного тому, в якому опинились німці сімдесят років раніше. У 1863-1871 роках Пруссія на чолі з Отто фон Бісмарком об'єднала німецьку націю під своєю гегемонією, після переможних війн проти Нідерландів, Англії і Франції. Кульмінація Франко-пруської війни з обло-

гою Парижа в 1870-1871 роках була для сучасного націоналізму в багатьох питаннях визначальною: вона завершилась проголошенням Німецької імперії та анексією цією імперією територій Ельзасу і Лотарингії, які неодноразово переходили то під владу Франції, то під владу Німеччини. Думки І. Фіхте про мову як основу нації стали основним виправданням німецької анексії Ельзасу і Лотарингії, де місцеві діалекти були німецькими. Навіть французи, які щиро вважали, що Ельзас і Лотарингія повинні бути французькими, тривалий час не могли знайти переконливого спростування мовної аргументації. Лише згодом лінгвіст Е. Ренан у своїй лекції «Що таке націоналізм?», прочитаній у 1882 році, запропонував нову ідею націоналізму. «Нація, — наголошував вчений, — це душа, духовний принцип. Насправді ця душа, духовний принцип, складається з двох частин. Одна — це минуле, друга — це теперішнє. Одна — це спільна власність багатой спадщини спогадів; друга — це сучасна згода, бажання жити разом, зберегти отриману спадщину». Відзначена Ренаном «спадщина спогадів» визначила майбутні наукові спроби аналізу національної ідентичності. Другий складовий, колективний «воли» людей, вдалося здійснити серйозний вплив на політику, починаючи з Версаля, і вона до цього часу залишається загальновизнаною основою законності політичної нації [11, с. 35–37].

Глибоке занурення у мовну сферу при дослідженні проблем нації і націоналізму притаманне Е. Гобсбауму [12]. Ототожнення у політичних цілях нації з мовою він називає лінгвістичним націоналізмом, підкреслюючи, що у будь-якому разі в його основі «лежать зовсім не проблеми культури або засобів спілкування, але проблеми влади і статусу, політики й ідеології». На прикладі сучасних мов Індії автор намагається довести, що, всупереч популярним націоналістичним міфам, загальнонародна мова являє собою не первісну основу національної самосвідомості, а пізніший «культурний артефакт». Пристрасті, які супроводять спроби надати словниковому складу тієї чи іншої мови «справді національного» характеру, не мають нічого спільного з проблемами писемності чи літератури. Потрібен, вважає автор, «холоднокровний, демістифікуючий погляд на термінологію й ідеологію «національного питання» епохи, і особливо у націоналістичному його варіанті» [13, с. 58].

Як важливий чинник націотворення розглядає мову Бенедикт Андерсен (народився у 1936 р.). Серед соціально-духовних передумов, що підготували історичну ситуацію, за якої оптимальним варіантом «уявленої спільноти» стала на-

ція, на його думку, були: винайдення друкарського верстака та розвиток «друкарського капіталізму»; секуляризація священних мов (латинської мови Біблії та арабської Корану); трансформація діалектів у «національні мови» під впливом Реформації та «друкарської революції»; зміна уявлень про природу влади (вирішальним моментом тут була англійська революція XVII ст., під час якої був страчений король Карл I).

Усі ці зміни тривали століттями. Їх головним наслідком був розпад двох найбільших у домодерні часи «культурних систем» — релігійної всеєвропейської спільноти та «династичної монархії», які в період свого найвищого розвитку видавалися такими ж природними й самозрозумілими, якою за наших часів є нація.

«Друкарський капіталізм», вважає дослідник, з його постійним пошуком ринків орієнтувався, звичайно, на потреби споживачів. Спочатку це була латиномовна інтелігенція — «всеєвропейське латиномовне духовенство». Утім, культурні потреби європейських освічених еліт виходили за рамки канонічних текстів. Друкарство створило можливості для розвитку світської літератури — отже, латина втратила статус «священної мови», вона стала мовою поезії, наукових трактатів, белетристики.

Реформація прискорила занепад «всеєвропейської уявленої спільноти»: мова мас (ідеться передусім про певні діалекти, що до цього мали право на існування лише на рівні «нижчої культури») стала мовою спілкування з Богом, мовою релігійного й, відповідно, політичного «дисиденства». Тези М. Лютера, спочатку надруковані латиною, були перекладені німецькою, видані й протягом двох тижнів (для середньовіччя неймовірно короткий термін) поширилися на всіх німецьких територіях. «Очевидно, — пише Б. Андерсен, — що «друкарська революція», розширюючи комунікативні можливості суспільства, створюючи новий «інформаційний простір», уможливила й релігійну революцію, якою стала Реформація.

Остання, своєю чергою, сприяла «націоналізації» мов і утворенню національних держав. Приблизно з кінця XIV ст. ранньоанглійська мова стає мовою офіційних документів уряду в Англії, французька набуває такого ж статусу з середини XVI ст. у Франції (у більшості європейських країн латина домінує в адміністрації значно довше). «Звичайно, повільна, напівсвідома, здебільшого викликана прагматичними мотивами «етатизація діалектів» не була прототипом цілком свідомих, цілеспрямованої мовної політики XIX ст., — пише дослідник, проте вона також безпосередньо впливала на розпад

єдиної всеєвропейської «уявленої спільноти» [14, с. 100-102].

Критичне вивчення тоталітарного дискурсу пов'язано з іменами англійського письменника Джорджа Оруелла та німецького філолога Віктора Клемперера.

Перший з них у 1948 р. написав роман-антиутопію «1984», в якому були описані принципи «дводумності» та словник «новомови», а також на конкретних прикладах охарактеризовані способи мовного маніпулювання людською свідомістю з метою завоювання і утримання політичної влади в тоталітарній державі. Автор переконливо показав, яким чином за допомогою мови можна змусити людину повірити в неправду і вважати її чистою правдою. Описаний Дж. Оруелом «новояз» був витвором його фантазії, припущенням про те, до чого може призвести розвиток тоталітарних ідей у Великій Британії.

Німецький філолог Віктор Клемперер у своїй роботі «ЛТІ. Записна книжка філолога» здійснив аналіз комунікативної практики німецького фашизму, а літери «ЛТІ» в ній означають «Мова Третьої імперії». Потрібно відмітити, що практика нацистської «новомови» виявилася значно багатограннішою і витонченішою за створену Дж. Оруелом теорію. Зокрема, як виявилось, зовсім не обов'язково забороняти той чи інший вираз — достатньо взяти його в лапки. Наприклад, «німецький поет» Гейне — це вже зовсім не німецький поет; відповідно словосполучення «видатний учений» Ейнштейн дозволяє поставити під сумнів геніальність видатного фізика. На службу ідеям фашизму в нацистській Німеччині були поставлені й інші мовні засоби, особливо детально В. Клемперер описує символіку і метафору німецької пропаганди, а також практику заборон на «небажані» слова з одночасною пропагандою «нових» слів та ідей.

Дослідження комунікативної практики тоталітарних режимів продовжуються і в наш час. Характерними рисами тоталітарного дискурсу, на думку вчених, як правило виступають: централізація пропагандистської діяльності, претензії на абсолютну істину, ідеологізація різних аспектів життя. Також виділяється ритуальність політичної комунікації, переважання монологу над діалогом, різка диференціація «своїх» і «чужих».

Україна, незважаючи на розвинуту традицію з мовної проблематики, довго залишалася осторонь здобутків світової та західної наукової думки. «В УРСР, — зазначає Л. Нагорна, — впродовж тривалого часу проблеми впливу мови на політичну сферу розглядалися лише у руслі порівняльного мовознавства, зокрема, у працях академіка

Л. Булаховського» [15, с. 63]. Сьогодні вже з упевненістю можна говорити про наявність у вітчизняній науці дисциплін (етнополітологія, етнодержавознавство, соціолінгвістика, етносоціологія, лінгвокультурологія та інші) які, кожна своїми методами, досліджують вплив мовного чинника на суспільно-політичне життя країни.

Активна робота у напрямі вивчення мовної стійкості націй та її джерел, взаємодії мови й соціуму, можливостей досягнення консенсусної моделі функціонування найбільш поширених мов в Україні, проводиться Інститутом мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України [16], Інститутом історії НАН України, Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Інститутом української мови НАН України, Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України та іншими установами країни [17].

Питання взаємодії політики і мови крізь призму підходів, що утверджуються у процесі становлення нової субдисципліни в системі політичних наук України — політичної лінгвістики вивчає Л. Нагорна. При цьому пошук «політики у мові і мови у політиці» автор проводить із залученням напрацьовань суміжних галузей наукового знання — етнополітології, лінгвокультурології, соціолінгвістики, тощо. Дослідниця звертає увага на той факт, що «мовна політика ніде в світі не є «чистою інженерією» — вона входить своїм корінням у світ ментальностей, ідентичностей і тому не є мотивованою лише відносинами влади і власності». З іншого боку, «відкриваючи тим чи іншим політичним силам доступ до позицій престижу і впливу, до ресурсів (у тому числі символічних), вона сама є чинником активного впливу на ідентифікаційний простір. Тому політична лінгвістика може активно розвиватися лише за умови, що в полі її зору постійно перебуватимуть не лише суто мовні проблеми, але й далеко ширші за своїм соціальним наповненням проблеми етнічності й національної ідентичності... Саме у досягненні концентрації зусиль лінгвістів і політологів, — переконана автор, — і полягає сьогодні ключова методологічна проблема політичної лінгвістики» [18, с. 65-66].

Отже, незважаючи на вагомі здобутки у комплексі міждисциплінарних досліджень мовних проблем, ще багато належить зробити. У наукових і навчально-методичних працях необхідно повніше розкривати:

- роль мови в етногенезі та утвердженні ідентичності народу, формуванні його національних цінностей;

- аналізувати закордонний досвід розв'язання мовних проблем та можливість його застосування в Україні;
- досліджувати вплив глобалізації на мовні процеси в державі.

Вітчизняна історія переконливо доводить, що легше попередити непродумані кроки, ніж долати їх наслідки. Який потенціал мови — єднання чи конфлікту — буде актуалізовано у житті суверенної України, залежить від обґрунтованості ідеологічних засад, теоретичної оснащеності та збалансованості в підходах з боку тих чи інших кіл мовного соціуму.

Список використаних джерел:

1. Нагорна Л. Політична мова і мова політики: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. Нагорна. — К. : Світогляд, 2005. — С. 5.
2. Майборода О. Вступ / О. Майборода // Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. — К. : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. — С. 6.
3. Драгоманов М. Автобіографіческая заметка / М. Драгоманов // Літературно-публіцистичні праці у 2-х тт. — К., 1970. — Т. 1. — С. 70.
4. Калакура Я. Мова як об'єкт та інструмент історичного дослідження / Я. Калакура. — Режим доступу: <http://www.ualogs.kiev.ua/toprint.html?id=122>.
5. Болинджер Д. Истина — проблема лингвистическая / Д. Болинджер // Язык и моделирование социального взаимодействия. — М., 1987. — С. 23-43.
6. Клемперер О. Язык третьего рейха / О. Клемперер. — М. : Прогресс — Традиция, 1998.
7. Почепцов Г. Паблик рилейшинз для профессионалов / Г. Почепцов. — М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер, 2003.
8. Михалева О. Политический дискурс: специфика манипулятивного воздействия / О. Михалева. — М., 2009. — 256 с.
9. Нагорна Л. Вказ. праця. — С. 52-53.
10. Лассвелл Г. Язык власти / Г. Лассвелл // Политическая лингвистика. — Екатеринбург, 2006. — Вып. 20. — С. 264-279.
11. Див.: Джозеф Джон. Язык и национальная идентичность / Джон Джозеф // Логос. — 2005. — №4 (49). — С. 35-37.
12. Хобсбаум Э. Нации и национализм после 1780 года / Э. Хобсбаум. — Спб., 1998.
13. Нагорна Л. Вказ. праця. — С. 58.
14. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму : монографія / Г. Касьянов. — К. : Либідь, 1999. — С. 100-102.
15. Нагорна Л. Вказ. праця. — С. 63.
16. Мова і мовознавство в духовному житті суспільства : монографія. — К. : Видавничий дім Дмитра Бурого, 2007. — 352 с.

17. Мовна ситуація в Україні: між конфліктом і консенсусом. — К. : ІПіЕНД імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008. — 398 с.
18. Нагорна Л. Вказ. праця. — С. 65-66.

The article deals with the analysis the theme of language in the scholarly foreign and Ukrainian works. The language role in the life of society, political stability and the state unity are described.

Key words: language, policy, diskurs, nation, linguistic policy, communication, content-analiz

Отримано 12.03.11

УДК 94(477).20

Ю. О. Ніколаєць

ПОЛІТИКА ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ ст.

У статті розглядаються основні напрями здійснення політики формування історичної пам'яті народу України на початку ХХІ ст. Звертається увага на проблеми на перспективи її здійснення в Україні.

Ключові слова: політика пам'яті, національна свідомість, історія, політична боротьба, українізація.

Тема запропонованої статті актуальна і в теоретичному, і в практичному сенсі. Історична пам'ять являє собою набір історичних повідомлень, міфів, суб'єктивно відображених рефлексій про події минулого, які передаються з покоління до покоління. Особливої ваги у даному випадку набирає негативний досвід, пригнічення, несправедливість щодо широких верств населення. Історична пам'ять виявляється у звичках, побуті, культурі, ставленні до інших народів, політичних уподобаннях. Фактично до історичної пам'яті народу потрапляють найбільш резонансні моменти історії чи події, які стали усвідомлюватися такими завдяки планомірній політиці пам'яті або масштабами події. Вона залишається потужним чинником легітимації політичних амбіцій спільнот на власну державність, цілісність, неподільність і суверенність у межах кордонів державних утворень. Найбільше зусиль владних органів, як правило, зосереджується на коригуванні колективної та групової рівнів історичної пам'яті. Можливість впливу на історичну пам'ять на індивідуальному рівні залежить від рівня етатизації суспільства.

Іноді своєрідні «пласти» історичної пам'яті, увага до яких прикута впродовж певного часу, визначаються владними структурами з метою реалізації конкретних політичних інтересів. Історичний міф, який у модерну добу набуває статусу національного, легітимізує в очах спільноти її